

Politicorvm Libri Decem

Contzen, Adam

Colonia, [1621]

Cap. XXIX. Iuris studium principibus & priuatis comme[n]datum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95437](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95437)

18. Verbo Dei carere possumus, dummodo Confessionem & Catechismum seruemus.

19. *Hæreticos & Errabundos non est necesse scriptura
sue verbo Dei convincere, aut errores eorum confutare;
sed tantum Confessione & Catechismo.*

20. Confessionem & Catechismum verbo Dei
probare non est opus.

Hæc osten-
dit Synodus
Dordrech-
tana.

21. *Auctoritas Ecclesiae, scriptura auctoritatem præcellit.*

22. *Pura doctrina certitudo non ex verbo Dei petenda est; sed ex traditionibus & formulis eorum hominum, qui longe post tempora Apostolorum sunt secuti.*

23. Scriptura non est idoneus controuersiarum de-
 litione iudex.

24. *Nemo rectam fidem habet, neque Christianus, neque Ecclesiae membrum est, qui Confessionem & Catechismum non recipit.*

25. Confessioni & Catechismo amplius adherere oportet, quam in quantum verbo Dei consonant.

*Sui inter-
pretationi
omnia tri-
buunt.*

26. Confessio & Catechismus debent esse norma
sensus scripturae, & formula humana debent ponere mensu-
ram explicandi verbum Dei: Sed Dei verbum non de-
bet statuere limites intelligendi scripta hominum.

27. Nemini Christiano liberum est ad solum Dei verbum se alligare, & qui id facere praesumit, ostendit se a vera Christiana religione deflectere.

28. *Quamvis Apostoli ipsimet Symbolum siue fidem fecissent, nihilominus non esset scriptura.*

29. Religio Christiana non consistit in pia vita, sed in multa scientia, non in quantum quisque vivit, sed in quantum quisque intelligit.

30. Doctrina de amore Dei & proximi ad solam legem pertinet, non ad Evangelium & Iesus fuit doctor legis.

31. Qui congregati sunt, ut audiant quæ diuina & spiri-
tualia sunt, quique Deum & Christum prosequuntur, non
sunt Ecclesia: Item si solus Christi & Apostolorum verbis ad-
herere, & non etiam Decreta Conciliorum & homi-
num traditiones recipere velint.

32. Tametsi aliqui in omnibus absolute scripturam sequuntur; sunt nihilominus hæretici, & non possunt esse Ecclesia Dei.

33. *Papista & Heretici non sunt Christiani.*

34. *Quod primi plantatores Reformationis confessi sunt, & Martyres huius terra etiam sanguine suo sigillaverunt; videlicet, in rebus Fidei tantum adhaerendum esse Scripturae & humanas Institutiones non esse suscipiendas; id est inuentum ad omnes haereses ex inferni barathro reuocandas.*

35. Qui intelligit solum insistendum esse verbo Dei, ille medium proponit, per quod nulla pax haberi poterit cum Deo.

40. Neque Moyses & Propheta villo modo intelligi possunt, aut fundamentum doctrinae, aut amplexus doctrinae veteris testamenti, neque Evangelista & Apostoli Noui Testamenti.

63. *Ieremias, Paulus, Euangelistæ & Angelus Gabriel,
Socii sunt & hæretici.*

65. Aliquid confiteri aut dicere, quod etiam hæretici dicunt, hæreticum & erroneum est; & sic Propheta & Apostoli omnes hæretici.

68. *Euangelista & Gabriel Angelus nihil melius de Christo, quam Turci sentiunt.*

Idem Venator pag. 74. ita habet.

*Aduersarij
reipsa legē
Dei con-
temnunt.*

Fratres Dordracenses non contenti sunt Scriptura, sed
tam contempte de ea loqui audent, vt dicant; Si solum ad-
harendum esset Scripturæ, vnusquisque in Christianitate
& dicere & facere auderet, quod veller: & Biblia faceret
latibulum manifestum omnium hæresum, Libertinorum, &
omnium aliorum.

His etiam adde quæ in *themate saculari* noster Maximilianus Sandæus verissime de synagoga prædicatorica refert, & Thema Haidelbergenſe *ab 1701* th. II.

Scripturam sacram, qua, qua Verbum Dei, est bene cre-
dendi & vivendi norma, regula, amusus, gnomon, docet
non esse vere verbum Dei 1. quia non est potentia Dei omni-
credenti ad salutem. 2. quia non est sapientia & veritas
Dei. 3. quia non est lux lucens in tenebris. 4. quia non
manet in æternum. 12. Affert, non esse ad salutem necessa-
riam scientiam, cognoscendi scripturam divinam à non di-
vinam. 13. Negat, necessario credendum esse fide salutifica,
scripturas, quas habemus esse divinas, aut Evangelium Mat-
thæi quod legitur in Ecclesia, esse divinum, & Matthæi A-
postoli. 14. Contendit, scripturam sacram non esse ex fecerat,
neque erroris, aut falsitatis expertem. 15. Affirmat,
scriptores Novi Testamenti interdum prudentes, scientes præ-
ter veritatem historie scripsisse. 16. Recepto vulgarique er-
rori aliquando quidpiam ex caritate condonasse. 17. Pro-
pter opinionem publicam à veritate historie deflexisse.

CAPVT XXIX.

*Iuris studium principibus & privatis com-
mendatum.*

§. I. **P**RVIDENTIA iuris est rerum diuinarum, & humanarum notitia, iusti atque iniusti scientia. Ita definitur imperator lib. 1. inf. tit. 1. lib. 1. Nec immerito; duplex enim ius est diuinum, & humanum, vtrunque iurisperito cognoscendum est. Itaque non nimis late sumpta est definitio; Est enim reuera latissima illa, & vere publica scientia. Quibus autem in rebus prudentia versatur in illis multo magis consistit prudentia iuris.

§. 2. Jurisprudentiæ dare operam, principes, optimates, nobiles conuenit; imo necessarium est.

Ratio primaria est, & valida. Quemadmodum sine legibus non potest esse Respublica, ita nec sine anima legum, hoc est vero sensu, veroque usu, qui potius iustitia & æquitate index est, & custos, quam verba legislatoris. At sensum tenere ipsos principes, & optimates oportet. Πᾶσα πόλις ἀποίσις ἀν γένετο, ait lib. 6. de leg. Plato, ἐν ᾗ δικαιοσύνη μὴ καθύσταται εἰς καὶ τέρπον. Omnis ciuitas definit esse ciuitas, in qua tribunitia non sunt recto ordine constituta. Non possunt vero recte constitui, si modum eorum principes ignorent. Primarium principis munus est ius dicere, quomodo iuste, constanter, certo ius dicet, iuris ignarus.

Recte itaque vocatur iurispergentia βασιλική, καὶ τῶν βασιλεῶν, scientia regia, & regum; nam & regibus digna est, & regibus necessaria est; quam ob causam quibusdam in vniuersitatibus, vt in celeberrima Herbipolensi in actibus solennibus, antecessores, & doctores purpureis insignibus, qui color regius est, vt videmus.

Reges olim ius dixisse constat. Romulus, & cæteri leges sanxerunt, & controuersias finierunt. Secuti reges sunt consules, qui iudiciis exercendis operam dederunt. Apud Varronem ita clamor accensus. *Omnes Quirites in litium huc vixite ad iudices.* Augustus totus in iure dicendo fuit. Seuerus præ cæteris negociis ciuilibus intentus fuit. Ad miraculum vsque causas cognouit Vespasianus, qui legationes, quæ plerumque erant oppressorum, audiebat cubans, & cum alius solueretur, dum nititur, & confurgit, inter manus subleuantur extinctus est. Traianus ad periculosa popularitatem accessit, describit eam Plinius, nisi forte auribus aliquid dedit. *Liberum est Traianus ingrediente per publicum principem subsistere, occurrere, compenitimus militari, præterire, ambulare inter nos, nos quasi conuersas: in audientia & copiam tui, non vi imputes, facis. Hæret lateri tuo quisquis do. accessus finem, sermoni suus cuius pudor, non tua superbia facit.* De Alexandro ita scribit Lampridius. *Negotia & causas*

causas prius à scriuitorum principibus, & doctissimis iurisperitis & sibi fidelibus, quorum primus tum Vlpianus fuit, tractari ordinarique atque ita referri ad se præcepit. Leges de iure populi & sibi moderatas & infinitas anxius: neque vllam constitutionem sacravit sine viginti iurisperitis & doctissimis ac sapientibus viris: ut denique discretissimis non minus quinquaginta, ut non minus in consilio essent sententia, quam senatus consultum conficerent: & id quidem ita, ut iretur per sententias singulorum, ac scriberetur quid quisque dixisset, dato tamen spatio ad disquirendum cogitandumque priusquam dicerent, ne incogitate dicere cogentur de rebus ingentibus. Fuit præterea illi consuetudo, ut si de iure aut de negotiis tractaret, solos doctos & discretos adhiberet: si vero de re militari, milites veteres & sanos ac bene meritos, & locorum peritos ac bellorum ac castrorum, & omnes literatos & maxime eos qui historiam norant: requirens quid in talibus causis quales in disceptatione versabantur, veteres imperatores vel Romani vel exterarum gentium fecissent.

Iudex peritus, & iustus sape fallitur.

Cum igitur iudicare eos oporteat, gnaros iustitiæ esse necessitas cogit. Maxima cura iudicandi incumbit etiam iustissimo, & equissimo iudici, quia crebro cum omnia secundum leges fecit; damnat tamen & occidit innocentem, quanto magis si leges, & iura ignoret ipse? Misera curatio est, sed tamen necessaria ciuitati, cum iudicia seuera agitantur. Augustin. libr. decimo nono, cap. 6. de ciuit. Dei. Quid ipsa iudicia hominum de hominibus, quæ ciuitatibus in quantalibet pace manentibus deesse non possunt, quæ alia putamus esse, quam misera, quam dolenda: quandoquidem hi iudicant: qui conscientias eorum, de quibus iudicant, cernere nequeunt? Vnde sape cogitur tormentis innocentium testium ad alienam causam pertinentem querere veritatem. Quid cum in sua causa quisque torquetur: & cum queritur utrum sit nocens, cruciatur: & innocens luit pro incerto scelere certissimas penas: non quia illud commississe detegitur, sed quia non commississe nescitur? Ac per hoc ignorantia iudicis plerumque est calamitas innocentis. Et quod est intolerabilius, magis que plangendum, rigandumque si fieri posset, fontibus lachrymarum: cum propterea iudex torquetur accusatum, ne occidat nesciens innocentem, sit per ignorantiam miseriam, & ut tortum, & innocentem occidat, quem ne innocentem occideret, torserat. Si enim secundum istorum sapientiam delegerit ex hac vita fugere, quam diutius illa sustinere tormenta: quod non commissit, commississe se dicit. Quo damnato & occiso, utrum nocentem an innocentem iudex occiderit, adhuc nescit: quem ne innocentem nesciens occideret, torfit: ac per hoc innocentem, ut sciret, torfit. & dum nesciret, occidit. In his tenebris vita socialis sedebit iudex ille sapiens, aut non sedebit? sedebit plane. Constringit enim eum, & ad hoc officium pertrahit humana societas, quam deserere nefas ducit. Hoc enim nefas esse non ducit, quod testes innocentes torquentur in causis alienis, quod hi qui arguuntur vi doloris plerumque superati, & de se falsa confessi etiam puniuntur innocentes, cui iam torti fuerint innocentes: quod etsi non morte puniuntur, in ipsis vel ex ipsis tormentis plerumque moriuntur. Quid hoc ali-quando & ipsi qui arguunt, humana societati, fortasse ne crimina impunita sint, prodesse cupientes, & mentientibus restibus, reoque ipso contra tormenta durante immaniter, nec faciente, probare quod obiciunt non valentes, quamuis vera obreuerint, à iudice nesciente damnantur? Hæc tor & tanta mala non deputat esse peccata, non enim hac facit sapiens iudex nocendi voluntate, sed necessitate nesciendi: & tamen quia cogit humana societas, necessitate etiam iudicandi. Hæc est ergo quam dicimus miseria certe hominis, etsi non malitia sapientis. An vero necessitate nesciendi atque iudicandi torquet infantes, punit infantes; & parum est illi quod non est reus, si non sit insuper & beatus? Quanto consideratius & homine dignius agnoscat in ista necessitate miseriam, eamque in se adire: & si pie sapit, clamat ad Deum, de necessitatibus meis erue me.

Iudicium rapacitate solus princeps impetire potest.

§. 2. Intuto & periculo ista principum consilia-riis, aliisque committuntur, nisi diligenter ac sedulo princeps attendat. Nam fauore, pecunia, odio plurima transiguntur, & principis ignorantia cedit in lu-

crum hominum rapacium. Rapere, non accipere sciunt agentes in rebus, ait Iul. Cap. Et Cypria. Epist. 2. Incisæ sunt licet leges duodecim tabulis, & publice are præfixo iura præscripta sunt, inter leges ipsas delinquitur, inter iura peccatur, innocentia nec illis, ubi defenditur, reseruat. Sicut inuicem discor-dantiæ rabies, & inter togas pace rupta fori litibus mugit insa-num, hasta illis & gladius & carnis præfixo est, vngula effodiens, equuleus extendens, ignis exurens, ad hominis corpus vi-uunt supplicia plura, quam membra sunt. Quis inter hæc vero subueniat? Patronus? sed præuocatur, & decipit. Iudex? sed sententiam vendit. Qui sciet crimina vindicaturus, admittit, & ut reus innocens pereat, sit nocens iudex.

Hæc maxime committuntur, si princeps lógus ab est, aut omnem curam iustitiæ in eos reicit, quibus ti-dit, qui cum postea plerumque vel mala gratia dimit-tuntur, vel etiam capite plectantur, satis apparet, quo-uerterint sui principis nimis simplicem credulitatem. Nec princeps securus esse potest, cuius negligentia al-lii peccant. Maximum vero frenum est iniquorum iudicum princeps prudens & doctus, ipsos porro iu-dices principis imperitia facit ex securitate negli-gentes, eruditio, studiumque cautos, & gnauos.

Doctus prin-ceps iudicū est lima & regula.

§. 3. Auctoritatem etiam valde imminuit, iuris & legum, hoc est, reipublicæ, cui præest, ignorantia. Mul-ti cum fallent, quem vero decipere possunt, contem-nunt. Deinde quamuis aliquando vere, non tamen constanter iudicare possunt, quo circa necesse, ut crebro sententiæ sententias elidant. Quod non modo ignominiosum, sed etiam periculosum est principi, dum in simili causa, alii vincunt, alii vincuntur. Ver-suti, & callidi litium architecti cornua tollent, iusti-tiani; ventilabunt. Sceleriq; nefando nomen erit virtus.

Vbi scientia abest, adest inconstan-tia.

§. 4. Deniq; vigilantibus non dormientibus iura subueniunt. Vigilet itaq; Antistes iuris; nam utrinq; maxima industria agitur, imo fraude, mendacio, per-iurio, ut suum quisque iudicem faciat, accedunt iuris periti, qui occasionem semper liti relinquunt, ut in-epti artifices castigationi. Non est cedendum tamen principi, sed contra audendum: malum est continuū, semper renascens, cui continua medela adhibenda est. In simili causa optime Seneca l. 2. de ira c. 11. Nunquid ille cuius nauigium multam, vndiq; laxatis compagibus, aqua trahit, nauis ipsa, nauigio irascitur, occurrit potius, & alia excludit vndam, aliam egerit, manifesta spamina præcludit, latentibus & ex occulto sentinam ducentibus labore continuo resistit: nec ideo intermitit, quia quantum exhaustum est, sub-nascitur. Lento adiutorio opus est, contra mala continua, & secunda non ut desinant, sed ne vincant.

Omnia iu-ra peruer-runt, nisi princeps succurrit.

Hic opus est perseuerantia: audacter affirmo, cen-tū opus esse oculis, aut si fieri posset, ut Argus sit, hoc est totus oculus, quib; fraudes cernat, vitasq; puniat.

Princeps igitur iuris, æquitatisq; peritus sit, & post iudex sit principem comites, barones, nobiles, quod facile co-nstituatur, si iudicem, aut gubernatorem nullum con-stituat, nisi bene peritum. Ea sane mēs Iustiniani fuit, in proem. instit. §. 7. Summa itaq; ope & alacri studio, hæc leges nostras accipite, & vosmetipsos sic eruditose ostendite, ut spes nos pulcherrima foveat, toto legitimo opere perfectio, posset etiam nostram Rempubl. in partibus eius vobis credendis, gubernari.

Iudex sit gnarus cau-sa.

Quia vero ipse ignarus literarum & iuris fuit, hinc factum, ut toties leges immutando eas ad commoda sua magni, sed avari iurisperiti fixerint atq; refixerint. Pauperes, ignorete, in causa publica loquor, & de eo loquor, quod crebro fieri solet, nollem dare iuri ope-ram, & causas agere. Quia in nimia occasione peccan-tia clades di pessima confutrix & impultrix est inopia, sordet-que. Vili iustitiam vendit, cuius conditio vilis est; care sententias vendit, qui in egestate studendo lucri occasionem longa patientia quaesivit. Non ignoro è pauperibus bonos, iustos, sanctos esse, Dē v m elegisse pauperes, sed nunc de illis paupe-ribus loquor, qui diuitiarum & honorum causa

Pauperum iurispruden-tia clades est publica.

iuri studuerunt, & longam famem, & siccas fauces adferunt, ad partium litigantium medullam exugendam. Ditescere volunt, & cito ditescere. Interim status sui dignitatem exaggerant, splendide vestiuntur, ne pauperes fuisse videantur, & cum ius non satis suppetit, per iniuriam, quaruntur opes. Horum turba cum inualuit, sursum deorsum omnia vertunt, ipsum suum principem venalem habent. Potest quidem in magno genere ignobilis avaritia grassari, sed plerumque cum familia, dignitatisque suae rationem ducunt, cum opulenti sint; cum animo celliore, tam abiectas prædas non sequuntur. Sed tamen & his curam adhibeat princeps. Nunquam felix fuit iuris nostri status, ut non pepererint ipsa eius sacraria iniurias. Ipsum Iustinianum vide legislatorem, quomodo artibus eum suis circumuenerint harpyiæ forenses. Euagrius ita scribit: *In Iustiniano vero tam inexplabilis*

fuit pecunia cupiditas. Et tam turpis atque adeo absurda rerum alienarum appetitio, ut omnia subiectorum bona his qui magistratus administrabant, qui tributa colligebant, qui nulla de causa insidias hominibus struere volebant, ob auri amorem vendiderit. Complures vero, imo innumerabiles qui bona multa possidebant, causa falsa commentitiaeque conficta, omnibus fortunis multauit. Quod si quæ meretrix oculos cupiditatis ad alicuius bona adiciens, consuetudinem se vllam cum eo vel coniunctionem habuisse simularet: statim omnia iura ac leges, modo Iustinianum turpis lucri socium constitueret, eius causa auersa iacuerunt; facultatesque illius qui falso in crimenerat, fuerunt in eius domum translate.

Legum itaque emendationem, & compendium, hoc opto, ut litium, cum finis esse non possit, saltem sit modus. Atque hæc de legibus, nunc de legum custode, hoc est, magistratu agamus.

POLI-